

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 21.02.1996
COM(96) 67 def.

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE

**"INTEGRATIE VAN DE GELIJKE KANSEN VOOR VROUWEN EN
MANNEN IN ALLE COMMUNAUTAIRE BELEIDSVORMEN EN ACTIES"**

I. INLEIDING

1. Inzet

De gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen wordt tegenwoordig onbetwist erkend als fundamenteel principe van democratie en eerbiediging van de menselijke waardigheid.

De omzetting ervan in het recht en in de praktijk vormt echter een aanzienlijke uitdaging voor samenlevingen die zijn getekend door een lange geschiedenis van ongelijkheid op dit gebied: zowel in de geïndustrialiseerde als in de ontwikkelingslanden blijft de ongelijke behandeling in feite manifest aanwezig.

De uitdaging is, een nieuw partnerschap tussen vrouwen en mannen op te bouwen waardoor de deelneming van beide sexen volledig en rechtvaardig gerealiseerd kan worden, op voet van gelijkheid op alle gebieden, gepaard met een evenwichtige verdeling van de zegeningen van de vooruitgang tussen beide sexen. Zo'n omwenteling vergt niet alleen een juridische aanpassing, maar ook een wezenlijk culturele verandering van zowel individueel gedrag als collectieve attitudes en praktijken en een resolute politieke actie die op een zo breed mogelijke mobilisatie berust.

Voor de Europese Unie gaat het erom, dit nieuwe partnerschap tussen vrouwen en mannen op te bouwen, rekening houdende met de verscheidenheid van de geschiedenis en de culturen van de Lid-Statens, en met gebruikmaking van die historische en culturele diversiteit een Europese benadering van de gelijke behandeling – dus tegelijk pluralistisch en humanistisch – te ontwerpen, die als referentie moet dienen voor de actie zowel in de Gemeenschap als in de rest van de wereld.

De betrokkenheid van de Unie in deze richting sluit logisch aan op de actieve rol die zij heeft gespeeld op de recente Conferentie van de Verenigde naties te Peking, in het bijzonder voor de opstelling van de Slotverklaring en het actieplatform.

In dit perspectief dient men het doel – de bevordering van de gelijke kansen voor vrouwen en mannen – in het geheel van acties en beleidsvormen in te passen, en wel op alle niveaus. Dit staat bekend als het "mainstreaming" principe, dat de Gemeenschap tot het hare heeft gemaakt en waarvan het belang tijdens de Conferentie van Peking werd benadrukt. Hierbij gaat het erom, de stimulansen ter bevordering van de gelijke kansen niet te beperken tot de toepassing van specifieke maatregelen ten gunste van vrouwen, maar expliciet, door invoering van een algemeen perspectief met het oog op de gelijke kansen, het geheel van acties en algemeen beleid in beweging te brengen, door in hun conceptie actief en zichtbaar aandacht op te nemen voor de mogelijke effecten daarvan op de respectieve situaties van vrouwen en mannen ("gender perspectief"). Dit vooronderstelt een systematisch onderzoek inzake die acties en dat beleid, in het licht van hun mogelijke effecten op de respectieve posities van vrouwen en mannen en het doen meewegen van deze effecten bij de definitie en de uitvoering van genoemde acties en beleid: zo kunnen de beleidlijnen van ontwikkeling, werkorganisatie, keuzen op het gebied van transport of vaststelling van de schooltijden, enz. ..., een zeer verschillende impact op de situatie van vrouw of man hebben, zodat men daar ter dege rekening mee moet houden om meer bij te dragen tot de gelijke kansen voor vrouwen en mannen.

Participatie door vrouwen en mannen op voet van gelijkheid is een sleutelement van duurzame ontwikkeling, en een symbool voor de politieke rijpheid van een samenleving: een vereiste voor democratie is de emancipatie van de vrouw, die op haar beurt een garantie voor de democratie vormt. Het aangaan van deze uitdaging zou dus zeker deel kunnen uitmaken van het Europese model van de 21e eeuw. Door zich resoluut te verplichten, rekening te houden met de respectieve prioriteiten en behoeften van vrouwen en mannen bij haar algehele beleid en haar acties, zou de Gemeenschap blijk geven van gehechtheid aan de democratie en aandacht voor wat haar burgers zorgen baart. Zo zouden de Europese samenlevingen bovendien een progressieve reactie geven op de demografische en familiale veranderingen waarmee zij in aanraking komen en die, gezien de vergrijzing van de bevolking, de beroepsactiviteit van vrouwen tot een beslissende troef maken voor de economie, een activiteit die dient te worden gevaloriseerd om optimaal profijt te trekken van het menselijk kapitaal.

2. Verworvenheden

De Gemeenschap heeft van haar oprichting af aan het beginsel van gelijke beloning tussen vrouwen en mannen voor ogen gehouden. Op deze basis heeft zij een samenhangend geheel van wettelijke bepalingen opgesteld ter garantie van gelijke rechten op het gebied van werkgelegenheid, beroepsopleiding en, voor een groot deel, de sociale zekerheid.

Om de gelijke kansen de facto te bevorderen heeft de Gemeenschap reeds sinds de jaren '80 specifieke actieprogramma's ingesteld die ondanks beperkte begrotingsmiddelen een opmerkelijke succesimpuls teweeg brachten. Deze programma's verleenden subsidies aan positieve acties en modelprojecten die het communautaire werkterrein hebben uitgebreid tot de combinatie van gezins- en beroepsleven, de plaats van de vrouw bij de besluitvorming, de deelneming van vrouwen aan het economische leven en de werkgelegenheid ... Zo heeft de Gemeenschap in de loop der jaren de vorming bevorderd van een complex geheel van netwerken van actoren inzake gelijke kansen, die betrokken zijn bij een Europese dynamiek maar tevens dragers zijn van de culturele verscheidenheid van de Lid-Staten. Ook heeft zij het werk aangemoedigd van de organisaties die zich bezig houden met de stimulering van de gelijke kansen. Zodoende heeft zij bijgedragen tot de herkenning van goede praktijken en, voorbijziend aan tegenstellingen tussen concurrerende voorstellingen van de bevordering van vrouwen, tot de uitwerking van mogelijke richtsnoeren voor geconcentreerde acties ten behoeve van de gelijke kansen.

De Gemeenschap moedigde ook de ondersteuning van vrouwen en de eliminering van ongelijkheden tussen vrouwen en mannen aan via haar dialoog met de derde landen, met name via haar beleid inzake ontwikkelingssamenwerking en bevordering en bescherming van de Mensenrechten¹. Het mainstreamen van het doen meewegen van de genderproblematiek maakt in feite reeds sinds enige jaren deel uit van het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking van de Gemeenschap.

¹ Verg. de Mededeling van de Commissie over de opname van genderspecifieke vraagstukken in de ontwikkelingssamenwerking (COM(95) 423 def. van 18.09.95) en over de externe aspecten van het beleid inzake de Mensenrechten (COM(95) 567 def. van 22.11.95).

Dankzij verworvenheden als het communautaire recht en het kapitaal aan ervaring en legitimiteit dat zij ontleent aan de door haar gesteunde programma's en netwerken, kon de Gemeenschap op het internationale plan actief bijdragen tot een versterking van de rol van de vrouw en bevordering van de gelijke kansen. Zij heeft een beslissende rol vervuld bij de vorderingen die mogelijk werden door de Conferenties van de Verenigde Naties te Wenen, Cairo, Kopenhagen, en nog pas geleden de Conferentie van Peking. De mobiliserende dynamiek van de laatste, die zich uitte in de Platformverbintenissen, vraagt om voortzetting van de communautaire activiteit.

Ook het personeelsbeleid van de Commissie berust al jarenlang op het bieden van gelijke kansen.

De actie van de Gemeenschap ten gunste van de gelijke kansen voor vrouwen en mannen blijkt over het geheel genomen tegelijk opmerkelijk en bescheiden. Opmerkelijk, gezien de smalle juridische grondslag, die alleen een specifieke bevoegdheid geeft inzake gelijke beloning (artikel 119 van het Verdrag) en daarmee de verplichting om in de meeste gevallen een unanieme beslissing van de Lid-Staten te bereiken over alles wat niet strikt tot dat domein behoort. Ook opmerkelijk, gezien de behaalde resultaten, in weerwil van de geringe financiële middelen die uitsluitend aan de bevordering van de gelijke kansen worden besteed. Maar ontegenzeggelijk bescheiden in verhouding tot de enorme omvang van de inzet en de gewekte verwachtingen en tot de middelen die al lang geleden hadden kunnen worden ingezet, indien de gelijke kansen als prioritair transversaal doel van het communautair beleid waren erkend. Een groot aantal communautaire acties draagt, op zijn minst indirect, bij tot de emancipatie van de vrouw door in het algemeen b.v. de monetaire stabiliteit, de economische groei, de ontwikkeling van werkgelegenheid, het vrije verkeer, enz. te bevorderen. Maar de positieve effecten van dergelijke acties op de situatie van de vrouw zijn dikwijls niet goed zichtbaar en soms onzeker.

Op de Europese Raad van Essen, Cannes en Madrid werd benadrukt dat de bevordering van gelijke kansen voor vrouwen en mannen, met de strijd tegen de werkloosheid, een prioritaire taak is van de Unie en haar Lid-Staten. De tot nog toe gevoerde actie dient dus nog intensiever te worden voortgezet. De Commissie wil actief bijdragen tot de nodige inspanningen en daarvoor het gehele communautaire beleid inzetten. Zij heeft een nieuw actieprogramma inzake gelijke kansen (1996–2000)² ingediend, dat moet zorgen voor vooruitgang op wettelijk gebied, een effectieve ontwikkeling van het mainstreamings-principe en de steun en animatie van specifieke acties ten behoeve van de gelijke kansen. Zij heeft dit programma voorbereid via een zeer brede overlegprocedure, die zal worden voortgezet door de werkzaamheden van het Raadgevend Comité Gelijke kansen voor vrouwen en mannen, waarvan samenstelling en rol aan dit doel zijn aangepast³. De Raad heeft zeer recentelijk het besluit tot instelling van dit programma goedgekeurd, hoewel met een financiële toewijzing die qua omvang niet in verhouding staat tot de voorstellen van de Commissie⁴.

² cf COM(95) 381 def. van 19.07.95. Vierde communautair Actieprogramma op middellange termijn inzake gelijke kansen voor vrouwen en mannen (1996–2000)

³ Besluit van de Commissie van 19 juli 95, PBEG L 249 van 17.10.95

⁴ Besluit van 21.12.95

3. Het algehele communautaire beleid mobiliseren

Voor actie ten behoeve van gelijke kansen is een ambitieuze aanpak nodig, waarvoor zowel de erkenning van de vrouwelijke en mannelijke persoonlijkheid als de wil om een evenwichtige taakverdeling tussen vrouwen en mannen tot stand te brengen vereist zijn. Dit vergt een actieve betrokkenheid van de vrouwen maar ook van de mannen, en in correlatie daarmee de valorisatie van hun respectieve verantwoordelijkheden. De bevordering van gelijke behandeling is in geen geval te verwarren met een simpel streven naar statistische gelijkheid: waar het gaat om bevordering van de duurzame ontwikkeling van de rol van de ouders, gezinsstructuren, institutionele praktijken, vormen van indeling van arbeid en tijd, en dergelijke, betreffen de gelijke kansen niet alleen de vrouw, haar ontplooiing en zelfstandigheid, maar ook de man en de gehele maatschappij, waarvoor zij een impuls tot vooruitgang en een waarborg voor democratie en pluralisme kunnen vormen. Dit geldt evenzeer voor Europa en de geïndustrialiseerde landen als voor de ontwikkelingslanden.

De bevordering van gelijke kansen tussen vrouwen en mannen vraagt dus niet alleen om op vrouwen gerichte positieve maatregelen, om b.v. hun toegang tot onderwijs, opleiding of werk te verbeteren, maar ook om maatregelen die de sociale organisatie aanpassen aan de vereisten voor een betere rolverdeling tussen vrouwen en mannen: bij voorbeeld door de arbeid zo te organiseren dat het zowel vrouwen als mannen gemakkelijker wordt gemaakt om hun beroepsleven en hun gezinstaken te combineren, of ook door de poly-activiteit in de lokale ontwikkeling te stimuleren om flexibeler responsen inzake werkgelegenheid aan te kunnen bieden, ook hier voor vrouwen en mannen beiden, of door de rechten van vaders evengoed te garanderen als die van de moeders, zodat men van allebei de volledige uitoefening van hun plichten en taken mag verwachten, of ook door de sociale zekerheid te vernieuwen zodat in de collectieve solidariteit ook de beweging naar de individualisering van rechten wordt opgenomen, enz.

Systematisch rekening houden met de verschillen tussen de omstandigheden, situaties en behoeften van vrouwen en mannen in het geheel van communautaire beleidslijnen en acties: in die richting gaat het mainstreamingsprincipe dat de Commissie tot het hare heeft gemaakt. Het gaat er hier dus niet alleen om, het kunnen profiteren van communautaire programma's en fondsen voor vrouwen gemakkelijker te maken, maar ook om tegelijk de juridische instrumenten, de financiële middelen en de analyse- en animatie- capaciteiten van de Gemeenschap te mobiliseren om op alle gebieden de zorg voor de vorming van evenwichtige verhoudingen tussen vrouwen en mannen door te voeren. Te dien aanzien blijkt het nodig en belangrijk, het beleid inzake gelijke kansen voor vrouwen en mannen te baseren op een degelijke statistische analyse van de situatie van vrouwen en mannen in de verschillende levensgebieden en daarnaast van de veranderingen die zich in de samenlevingen voltrekken.

Deze globale en transversale aanpak omvat een inspanning tot mobilisatie. Daarom heeft de Commissie in haar midden, onder voorzitterschap van haar Voorzitter, een Groep van Commissarissen geïnstalleerd die belast is met de bevordering van discussies en de taak, de gelijke kansen voor vrouwen en mannen een prioriteit te maken in alle communautaire acties. De voorbereiding en controle op deze werkzaamheden zijn toevertrouwd aan een gemeenschappelijke groep die daartoe op zich heeft genomen, de lopende of in studie zijnde initiatieven te onderzoeken om de mogelijke synergieën en de nodige samenwerking te identificeren.

Deze mededeling is het resultaat van die analyse. Zij omvat twee opeenvolgende delen:

- het eerste deel vertegenwoordigt de verworvenheden en de perspectieven van communautaire actie op zes gebieden: werkgelegenheid en arbeidsmarkt, de status van vrouwen aan het hoofd van ondernemingen en van meewerkende echtgenotes in het MKB, onderwijs en opleiding, rechten van personen, externe betrekkingen, voorlichting; hieraan werd het personeelsbeleid van de Commissie toegevoegd;
- het tweede deel geeft de rol van de Structuurfondsen weer, die het voornaamste financieringsinstrument van de Gemeenschap vormen en waarvan de steun meer dan een van deze domeinen betreft.

Deze analyse geeft zeker geen volledig overzicht van de acties waarmee de Gemeenschap kan bijdragen tot de gelijke kansen. Zij geeft er echter wel een totaalbeeld van dat pleit voor een versterking van de samenhang en de complementariteit tussen de diverse communautaire steunverleningen, en waaruit blijkt dat er reeds samenwerking tussen de diensten bestaat.

II. VERWORVENHEDEN EN PERSPECTIEVEN VOOR COMMUNUTAIRE ACTIE OP HET GEBIED VAN DE GELIJKE KANSEN

I. WERKGELEGENHEID EN ARBEIDSMARKT

De werkgelegenheid is een van de sleutelfactoren van de gelijke kansen: de toegang tot werk is een van de essentiële componenten van de vrouwenemancipatie en de structuur van de banen en de arbeids- en salarisvoorwaarden zijn belangrijke indicatoren van de – nog ontoereikende – vooruitgang op het gebied van de gelijke kansen.

De situatie is wat dit betreft verbeterd, ten minste voor de nieuwe generatie vrouwen met diploma's, die een ruimere toegang hebben gekregen tot de hogere en de middenkaders van de arbeidsmarkt, vooral in de sectoren overheidsdienst, onderwijs en gezondheidszorg. Deze ontwikkeling heeft de verschillen tussen de vrouwen onderling nog verscherpt. Toch is het voornaamste kenmerk van de arbeidsmarkt dat hij de ongelijkheid en de segregatie van de beroepen tussen vrouwen en mannen in stand houdt: de feminisering van de banen in de administratieve en de dienstensector is gestegen, maar ook worden de meeste bedreigde banen en deeltijdbanen bezet door vrouwen, en daarom werd het merendeel van de in de laatste jaren gecreëerde banen door vrouwen vervuld.

Het activiteitsniveau van vrouwen is gestegen: de vrouwen hebben momenteel gemiddeld twee banen op elke vijf in de Europese Unie. Toch geeft de situatie van vrouwen ten aanzien van de werkgelegenheid grote verschillen tussen de Lid-Staten te zien, vooral betreffende de percentages vrouwen in een beroep, het voorkomen van deeltijdwerk en het werkloosheidspercentage.

De Gemeenschap heeft een stuwende rol gespeeld bij de bevordering van de gelijkheid wat werkgelegenheid betreft, vooral via richtlijnen die de gelijke behandeling in het beroepsleven en in grote mate ook in de sociale zekerheid, in het Europees recht hebben verankerd.

De actieprogramma's voor gelijke kansen die sinds 1982 zijn uitgevoerd hebben studies, experimenten en discussies bevorderd over de beleidsvormen die het gunstigst waren voor de bevordering van de gelijke kansen op het gebied van de werkgelegenheid, in het bijzonder door de ontwikkeling van positieve acties, de combinatie van gezins- en beroepsleven, bevordering van vrouwelijke ondernemers en lokale ontwikkeling; zo stimuleerden zij de realisering van modelacties en de opname daarvan in transnationale netwerken.

De Structuurfondsen, vooral het Europees Sociaal Fonds, leveren sinds lang een aanzienlijke financiële bijdrage aan acties ten behoeve van opleiding en tewerkstelling van vrouwen. Deze bijdrage komt aan de orde onder punt III van deze mededeling.

Buiten haar acties in het kader van de Structuurfondsen wil de Commissie haar inspanningen voortzetten in twee richtingen:

- Allereerst dient de structurering van het juridisch kader van de gelijke kansen te worden voortgezet, vooral via richtlijnen en/of door de sociale partners te sluiten akkoorden inzake de flexibele werktijd, de bewijslast en initiatieven voor kinderopvang, thuiswerk, gelijke beloning en individualisering van de rechten op het gebied van de sociale zekerheid. Wat dit aangaat zij erop gewezen dat een eerste akkoord tussen de sociale partners is gesloten, in het kader van het sociaal protocol, over de combinatie van gezinsverantwoordelijkheden en beroepsleven.
- De Commissie wil haar ondersteuningsmaatregelen rationaliseren en beter integreren in studies en proefprojecten op het gebied van het vrouwelijk ondernemerschap, de combinatie van gezins- en beroepsleven en de desegregatie van de arbeidsmarkt. Dit is een van de doelstellingen van het nieuwe programma "Gelijke kansen" dat zojuist werd goedgekeurd. In het algemeen gesproken is het, wat de werkgelegenheid betreft, de bedoeling om van dit programma een instrument voor de uitwisseling van ervaringen en ter stimulering van de discussie, in partnerschap met de Lid-Staten en in verband met de bezinning en de acties inzake werkgelegenheid die volgden op de Europese Raadsvergaderingen van Essen, Cannes en Madrid. De intensivering van de inspanningen voor de gelijke kansen op het gebied van de werkgelegenheid is een van de richtsnoeren waarover men in Madrid overeenstemming bereikte en men kan onder dit hoofd als bijzonder goed op hun plaats zijnde de vraagstukken rond de arbeidsorganisatie, actief werkgelegenheidsbeleid, nieuwe arbeidslokaties, enz. noemen, waaraan deze bezinning en acties gewijd zijn.

2. VROUWELIJKE ONDERNEMINGSHOOFDEN EN MEEWERKENDE ECHTGENOTES IN DE KMO'S

De vrouwen spelen een grote rol in leiding en beheer van de KMO's. Ten eerste als hoofd van de onderneming: zo worden er op de 16 miljoen KMO's die de Unie telt (EUR 12), 20 à 30% door vrouwen geleid, bovendien wordt 25 à 35% van de nieuwe ondernemingen door vrouwen opgericht. Voorts als meewerkende echtgenotes van de hoofden van ondernemingen: in 60 à 80% van de KMO's heeft de echtgeno(o)t(e) van de chef een administratieve of een managementfunctie en hij/zij is, met of zonder erkende status, de nauwste medewerker van het hoofd van de onderneming, ja een ware mede-ondernemer; en algemeen wordt erkend dat hoe nauwer de meewerkende echtgenote bij de

functionering van de onderneming betrokken is, des te meer kans de onderneming heeft om haar activiteit te kunnen voortzetten. Bovendien zijn de activiteiten van de beide echtgenoten complementair, zoals in de visserijsector; evenzo zijn op het platteland, waar 10% van de ondernemingshoofden vrouwen zijn, de meewerkende echtgenoten van de landbouwers direct betrokken bij de ontwikkeling van het toerisme op de boerderij en de plaatselijke diensten.

De vrouwelijke ondernemingshoofden en de meewerkende echtgenotes stuiten op diverse problemen en beperkingen:

- onvoldoende ondernemingsopleiding op het moment van oprichting van de onderneming en tijdens de eerste jaren daarna;
- geringe erkenning door het economisch milieu, vooral wat de toegang tot krediet betreft, en chronisch gebrek aan eigen kapitaal;
- problemen met de combinatie van gezins- en beroepsleven;
- moeilijke toegang tot informatiebronnen;
- geen of te weinig erkenning van de status als meewerkende echtgenote.

Het ondernemingsbeleid van de Commissie richt zich op al deze sectoren en alle ondernemingschefs, man of vrouw, en wil in het bijzonder stimulerend werken op een milieu dat gunstig is voor het initiatief tot en de ontwikkeling van ondernemingen, vooral KMO's, door hun financiering te verbeteren en hun integratie in de interne markt te vergemakkelijken.

Niettemin bestaan er, zij het met beperkte middelen, specifieke acties ten behoeve van vrouwen als ondernemingschefs en meewerkende echtgenotes. Genoemd kunnen worden initiatieven op het gebied van opleiding, steun voor de oprichting van netwerken (b.v. steun voor de creatie van een Europese federatie van meewerkende echtgenoten), de financiering van acties door vrouwengroeperingen op het gebied van de sociale economie, enzovoort. Bovendien draagt de Commissie financieel en logistiek bij tot de organisatie van conferenties die direct betrekking hebben op het thema vrouwelijke ondernemingshoofden en meewerkende echtgenoten (Thessaloniki (maart 1994), Parijs (juni 1995), Barcelona (november 1995)). Ook bestaat er in het kader van de steun van de structuurfondsen en onder andere dat van de communautaire initiatieven (LEADER, ILE, NOW, ADAPT, PME, ...), een aantal acties waarvan vrouwelijke ondernemers en meewerkende echtgenotes kunnen profiteren.

Ook dient te worden herinnerd aan Richtlijn 86/613 betreffende de gelijke behandeling van vrouwen en mannen die zelfstandig werkzaam zijn, die echter maar een zwakke impact heeft gehad door de bescheidenheid van de opgelegde verplichtingen.

Voor de toekomst is het voornemen, de acties ten gunste van de vrouwen in de KMO's op te voeren, vooral door een verbetering van de flexibiliteit van de arbeid en de beroepsbekwaamheid (waaronder ook het gebruik van telematica), een betere toegang tot krediet en tot voorlichting en advies.

In het verlengde van de conferenties over de vrouwelijke ondernemingschefs en meewerkende echtgenoten stelt de Commissie momenteel de prioritaire acties vast die zullen worden ingeschreven in het meerjarenprogramma voor de KMO's (1997-2000). Overigens zullen diverse initiatieven worden genomen om de situatie van vrouwelijke ondernemingshoofden en mede-ondernemers beter te leren kennen en bekend te maken

(in het jaarlijks verslag van de Europese waarnemingspost van de KMO'S zal hieraan een apart hoofdstuk gewijd worden), evenals die van de meewerkende echtgenotes (overzicht van de opleidingsacties). De samenwerking tussen de diensten zal worden versterkt om beter rekening te kunnen houden met de behoeften van de vrouwelijke ondernemers en de meewerkende echtgenotes in de opleidingsprogramma's (LEONARDO) en de initiatieven van de structuurfondsen. Ook de samenwerking met de Euro-info centra van de Voorlichtingsbureaus van de Commissie wordt verhoogd. Wat de eerder genoemde richtlijn 86/613 betreft zal de Commissie, na raadpleging van de belanghebbende partijen, een herziene richtlijn voorstellen waarmee de problemen waarop men stuit doelmatiger kunnen worden aangepakt.

3. ONDERWIJS EN OPLEIDING

Onderwijs en opleiding vormen belangrijke hefboomen voor de emancipatie van de vrouw, ook al kunnen deze alleen haar niet de zelfde opname in het beroepsleven als de man garanderen. De verhoging van de kwalificatie van de vrouw draagt voorts bij tot de verhoging van het menselijk kapitaal, die weer gunstig werkt op concurrentiekracht en groei; overigens kan het voortbestaan van belemmeringen of obstakels voor de erkenning, op de arbeidsmarkt en in de arbeidsorganisatie, van de kwalificaties van vrouwen en hun bijdrage tot de ontwikkeling als verspilling van menselijk kapitaal worden beschouwd. Daarnaast kunnen onderwijs en opleiding, door een ombuiging van de mentaliteit voor te bereiden, duidelijk invloed uitoefenen op de sociale en professionele relaties tussen vrouwen en mannen, waardoor een evolutie van hun respectieve rollen mogelijk wordt en zo de combinatie van gezins- en beroepsleven voor vrouwen en mannen bevorderen.

De situatie van de vrouwen ten aanzien van onderwijs en opleiding is aanzienlijk verbeterd, maar er moet nog heel wat worden gedaan om de kwalificatie van de vrouwen te verhogen en niet alleen hun toegang tot de arbeidsmarkt te verbeteren, maar ook hun terugkeer op die markt na een onderbreking. Bovendien heeft het voortbestaan van overerfde sociale en culturele modellen en stereotypen geleid tot enerzijds een te geringe diversificatie van de school- en beroepskeuze voor vrouwen en anderzijds minder goede toegang tot de besluitvormingsposities. Zo laten zij meestal de wetenschappelijke en technische gebieden, de nieuwe technologieën en het beheer links liggen en verkiezen (uit voorliefde, zelfkritiek of gebrek aan informatie) de als vrouwelijk beschouwde beroepen, die soms de onderlinge aanpassing van gezins- en beroepsleven gemakkelijker maken, maar er tegelijk toe leiden dat het bereiken van bepaalde carrières, toegang tot besluitvormingsposities of de status van ondernemer, e.d., hoogst onwaarschijnlijk wordt. In dit kader kunnen onderwijs en opleiding bijdragen tot gelijke kansen door de betrokken actoren bewust te maken van wat er allemaal op het spel staat bij deze diversificatie van keuzen, door de vrouwen te begeleiden die zich op minder uitgetreden paden wagen en die een nieuwe kans nodig hebben of steun om een bedreigde baan om te zetten in een etappe van een integratieproces, en in het algemeen door de verandering van attitudes en mentaliteit ten aanzien van ambachten en beroepen.

Een van de speciale inzetten zal ook zijn de valorisatie van de gefeminiseerde beroepen, waaronder b.v. het beroep van leerkracht, gezien de grote verantwoordelijkheid die daarop drukt betreffende de capaciteit van toekomstige aanpassing aan de arbeidsmarkt en aan de grote maatschappelijke uitdagingen (b.v. het milieu).

Wat de beroepsopleiding betreft, bestaat de communautaire actie voor een groot deel uit een substantiële financiële steun die de steun van het ESF hiervoor omvat, welke steun o.a. acties ten behoeve van vrouwen ondersteunt. Het initiatief NOW heeft op dit gebied een belangrijke wending betekend.

Op het gebied van onderwijs heeft de communautaire actie steun verleend aan de ontwikkeling van transnationale projecten die hetzij bewustmaking beogen, hetzij opleiding van alle actoren in het onderwijsmilieu (leerkrachten, leerlingen of studenten, ouders, onderwijspersoneel), hetzij de vervaardiging van adequaat onderwijsmateriaal op het gebied van de gelijke kansen, om zo bij te dragen tot een snellere ombuiging van mentaliteiten, nog voordat men op de arbeidsmarkt terecht komt.

Daarnaast hebben de specifieke programma's betreffende het hoger onderwijs (ERASMUS, COMETT, LINGUA), en die voor initieel en voortgezet beroepsonderwijs (EUROTECNET, PETRA en FORCE) ook tot dit doel bijgedragen; hetzelfde geldt voor het voor onderzoekers opgestelde programma voor opleiding en mobiliteit; in de meeste gevallen heeft de deelneming door vrouwen aan deze diverse programma's alleen hun deelneming aan de arbeidsmarkt in het algemeen weerspiegeld.

Ontworpen om de externe acties inzake uitwisselingen en modelprojecten te versterken en te rationaliseren, integreren de programma's SOCRATES (onderwijs), LEONARDO (beroepsopleiding), en JEUGD VOOR EUROPA de gelijke kansen ofwel als specifiek doel (LEONARDO) ofwel als extra prioriteit voor de participatie in alle acties van de programma's (SOCRATES, Jeugd voor Europa). Het programma LEONARDO besteedt bijzondere aandacht aan vrouwen die na een onderbreking weer een beroep willen opnemen, en aan werkterreinen waar vrouwen ondervertegenwoordigd zijn. Bovendien omvat het de voorheen door het netwerk IRIS uitgevoerde activiteiten aangaande de beroepsopleiding van vrouwen. Voorts spoort het ondernemers aan, de gelijke kansen als essentieel element van alle opleidingsmaatregelen te respecteren.

Buiten deze programma's zijn en worden diverse acties op het gebied van onderwijs en opleiding ondersteund, soms alleen uit hoofde van diverse begrotingslijnen en/of in het kader van steun in verband met researchactiviteiten, als steun aan de KMO's, enz..

Het concept van de permanente opleiding vormt de basisfilosofie van de nieuwe programma's en meer algemeen de communautaire actie op het gebied van onderwijs en opleiding. Deze filosofie houdt in dat in de toekomst de synergie en de complementariteit tussen programma's (SOCRATES en LEONARDO) en tussen deze programma's en de andere communautaire acties met een groot aandeel "onderwijs en opleiding" (de Structuurfondsen: mainstream en de initiatieven ADAPT en EMPLOI, met name NOW; onderzoek) worden versterkt. De controle op en de evaluatie van de programma's en de voorbereidende werkzaamheden voor een Witboek over onderwijs en opleiding zullen wat deze twee gebieden betreft een aanzienlijke bijdrage leveren tot de totaalstrategie die door de Commissie uit hoofde van het nieuwe programma "Gelijke kansen" wordt voorgesteld.

4. INDIVIDUELE RECHTEN

De erkenning van het beginsel dat de fundamentele rechten van vrouwen en meisjes onvervreemdbaar, integraal en ondeelbaar deel uitmaken van de universele rechten van de mens is op de Conferentie van Peking opnieuw bekrachtigd.

Harerzijds heeft de Gemeenschap bijgedragen tot grote vorderingen bij de erkenning van deze rechten en het Europese model van de gelijkheid vormt een uniek geheel van kennis, wetten, instellingen en praktijken die formele rechten aan vrouwen hebben toegekend en hun status in de Europese Unie hebben verhoogd. Het is geboden de informatie over deze rechten een zo groot mogelijke verspreiding te geven. Daarnaast kan men zich verbeteringen voornemen op de volgende specifieke gebieden:

- Bestrijding van geweld tegen vrouwen

Wat de bestrijding van geweld tegen vrouwen in en buiten de Unie betreft, zou het mee laten wegen van het begrip "gender" in de communautaire programma's moeten leiden tot een verbetering en een ondersteuning van acties als:

- de organisatie en financiering van campagnes om bij het publiek bewustzijn te wekken over de problemen rond het geweld tegen vrouwen,
- medische, psychologische en andere soorten bijstand aan vrouwen die slachtoffer werden van geweld,
- de ontwikkeling of creatie van programma's om het gerechtelijk, medisch, sociaal en onderwijzend personeel alsmede de politie te scholen in deze problematiek.

- Vrouwelijke immigranten

Gevolg gevend aan de Resolutie van de Raad "Justitie en Binnenlandse Zaken" van 20 juni 1995 over de minimumgaranties die zijn te verlenen in de asielpedures binnen de Unie, bestudeert de Commissie nu de mogelijkheid en de wenselijkheid van de invoering van bepalingen om tegemoet te komen aan de bijzondere problemen waarmee vrouwelijke vluchtelingen geconfronteerd worden.

Voor de vrouwelijke vluchtelingen buiten de Unie dienen maatregelen te worden genomen om hun veiligheid en persoonlijkheid optimaal te beschermen. Zij zouden overigens betrokken moeten worden bij het ontwerpen, uitvoeren en controleren van de voor hen bestemde steunprojecten en -programma's, zulks om zo goed mogelijk rekening te kunnen houden met hun specifieke behoeften.

- De strijd tegen mensenhandel

Op het gebied van de strijd tegen "handel in mensen" zou de opname van het begrip "gender" het mogelijk moeten maken:

- wetgevingen op te stellen ter voorkoming van "sextoerisme" en handel in mensen, in het bijzonder die in vrouwen via prostitutienetwerken, aanneming van maatregelen ter ontwikkeling van programma's tot integratie van de slachtoffers van deze handel in de samenleving (rechtsbijstand, verpleging, samenwerking met NGO's, beroepsopleiding met het oog op reïntegratie).

De Commissie heeft het initiatief genomen tot de organisatie van een seminar en een conferentie over de maatregelen die binnen de Unie kunnen worden genomen, om een globale aanpak te schetsen ter bescherming van de slachtoffers van deze handel (tijdelijke of permanente verblijfsvergunning, sociale hulp en rechtsbijstand, enz.) en ter verscherping van de maatregelen tegen de handelaars. Ook hiermee verband houdende

vraagstukken, zoals de status van bepaalde categorieën vrouwen die extra kwetsbaar zijn voor al dan niet sexueel misbruik of uitbuiting, bij voorbeeld immigrantenvrouwen met een werkvergunning waarmee zij geen andere werkgever mogen zoeken (tijdelijk huispersoneel), zouden kunnen worden aangepakt.

- Andere verwante onderwerpen

De evolutie van mentaliteiten en levenswijzen leidt tot de diversificatie van gezinsstructuren en -geschiedenissen en heeft het risico van conflicten over kinderopvang verhoogd. De probleemtoestanden die daar dikwijls uit voortvloeien worden vaak nog dramatischer en traumatiserender doordat er voor dit rechtsgebied geen rechtsstelsel is dat beslist over bevoegdheden, erkenning en uitvoering van vonnissen op het gebied van het familierecht. Voorgesteld wordt derhalve, hetzij de werkingssfeer van de Overeenkomst van Brussel uit te breiden tot gezinskwesties, hetzij een nieuwe overeenkomst over dit thema op te stellen.

Ook zou men een aantal andere problemen kunnen behandelen die meer in het bijzonder personen uit derde landen betreffen, vooral de geïmmigreerde vrouwen die in de Gemeenschap wonen: dit betreft b.v. het vrije verkeer voor verblijven van korte duur van ingezetenen van derde landen die legaal in een andere Lid-Staat verblijven, waarvoor de Commissie zojuist een ontwerp voor een Richtlijn (COM(95) 346 def. van 12.07.95) aan de Raad heeft voorgelegd. De gezinsleden van een burger van de Unie, die afkomstig zijn uit derde landen – gewoonlijk betreft dit zijn echtgenote en kinderen – ontvangen in het kader van de gezinshereniging een afgeleide verblijfsvergunning, wat wil zeggen dat hun verblijfsrecht op het moment van scheiding of verstoting, verloopt. Daarom lijkt een persoonlijk verblijfsrecht, na een verblijf van een redelijke duur, een element van juridische veiligheid en een bijdrage tot een onafhankelijk leefniveau, in voorkomend geval, van de toegereide persoon.

5. BUITENLANDSE BETREKKINGEN

De Commissie heeft actief bijgedragen tot de werkzaamheden van de Wereldconferenties betreffende het milieu (Rio, 1992), de mensenrechten (Wenen, 1993), de bevolking (Cairo, 1994), de sociale ontwikkeling (Kopenhagen, 1995), de vrouwen (Peking, 1995), waarvan de conclusies om diverse redenen betrekking hebben op de aanmoediging van vrouwen en de versterking van hun actiemiddelen en hun autonomie.

De Wereld-vrouwenconferentie te Peking heeft de omvang te zien gegeven van de inspanningen die voor de bevordering van de gelijke kansen vereist zijn. Zij heeft de nadruk gelegd op de uiteenlopende situaties van vrouwen in de verschillende landen en met name op het blijven voortbestaan, in een groot deel van de wereld, van essentiële obstakels voor een volledige economische, politieke en sociale ontwikkeling van de vrouwen op gebieden als mensenrechten, onderwijs en gezondheid, besluitvorming en toegang tot economische middelen. Daar werden bovendien de inzichten van Rio, Cairo en Kopenhagen inzake de onmisbare bijdrage van vrouwen aan de duurzame ontwikkeling van de samenleving, zowel vanuit economisch als uit sociaal oogpunt, bekrachtigd.

Tussen vrouwen en mannen bestaan, vooral in de ontwikkelingslanden, aanzienlijke verschillen ten aanzien van hun rol, verantwoordelijkheden, beperkingen, voordelen en prioriteiten, zowel op economisch als op sociaal gebied. Het gevaar dreigt dat ontwikkelingsbeleid en -programma's die deze "genderproblematiek" buiten beschouwing laten, niet leiden tot effectieve voordelen voor vrouwen en zelfs in hun nadeel kunnen werken. Wil men reële vooruitgang voor vrouwen tot stand brengen, dan moet men systematisch rekening houden met gendervraagstukken, die de sleutel vormen tot de creatie van een duurzame ontwikkeling voor de samenleving in zijn geheel. Dit zijn de onderliggende richtsnoeren waarop het principe van "gender mainstreaming" berust, dat reeds een aantal jaren een integraal onderdeel vormt van het ontwikkelingsbeleid van de Gemeenschap en haar overeenkomsten en akkoorden voor ontwikkelingssamenwerking met de ACS-landen, Azië, Latijns-Amerika en het Middellandse-Zeebekken. Deze ervaring heeft het de Gemeenschap mogelijk gemaakt, een gehele serie interne specifieke instrumenten en maatregelen op dit gebied op te stellen.

Overeenkomstig dit beleid wil de Gemeenschap zich ervan verzekeren dat haar projecten en programma's voor ontwikkelingssamenwerking, van het eerste ontwerp af aan, speciale aandacht omvatten voor het specifieke in de behoeften en prioriteiten van vrouwen en mannen, terwijl hun een gelijk participatieniveau verzekerd wordt.

Tegelijkertijd ondersteunt de Gemeenschap op grote schaal programma's voor positieve actie om de enorme kloof tussen vrouwen en mannen in de ontwikkelingslanden te dichten, die vooral op het gebied van gezondheid en van onderwijs bestaat.

Voorts kunnen met behulp van specifieke programma's zoals Democratie en LIEN in het kader van Phare en Tacis initiatieven van NGO's worden ondersteund die meer direct betrekking hebben op vrouwen.

Voor de toekomst is men voornemens het mainstreamen van het meewegen van gendervraagstukken te verdiepen in alle acties van ontwikkelingssamenwerking in de ACS- en ALA/MED-landen, met toepassing van de strategieën die werden uitgewerkt in de recente Mededeling inzake het integreren van de genderproblematiek in de ontwikkelingssamenwerking.

6. VOORLICHTING/BEWUSTMAKING

De verwezenlijking van het principe van gelijke kansen vereist de instelling van een communicatiestrategie die bewustmakingsacties omvat voor alle soorten publiek en voorlichtingsacties over specifieke programma's en die gericht moet zijn op hetzelfde publiek als die programma's (zoals de meewerkende echtgenotes, vrouwelijke landbouwers, vrouwelijke hoofden van ondernemingen, enz.).

De bewustmakingsacties zouden moeten bijdragen tot een ombuiging van bepaalde discriminerende vooroordelen en stereotypen. Zij moeten evengoed op vrouwen als op mannen gericht zijn en er kan een bijzonder accent worden gelegd op de jongeren, voor wie voorlichtings- en bewustmakingsacties een ondersteuning of aanvulling kunnen zijn voor onderwijsprojecten. Deze acties moeten verder zijn aangepast aan de culturele omgeving die elke Lid-Staat eigen is.

Tot nog toe was het communicatiebeleid van de Commissie over gelijke kansen in hoofdzaak gericht op specifieke doelgroepen. Dat geldt b.v. voor een deel van de door DG V gesteunde publikaties, colloquia en netwerken (vrouwen in de besluitvorming, vrouwen en de media ...), de workshop die DG XII organiseerde over vrouwen in het wetenschappelijk en technisch onderzoek, de acties van DG XXIII ten behoeve van vrouwen aan het hoofd van een onderneming of meewerkende echtgenotes, etc.. Soms werd de doelgroep uitgebreid tot alle vrouwen ("la lettre des femmes d'Europe" van DG X) of zelfs tot alle betrokken actoren (zoals de acties van DG XXII voor de bewustmaking inzake gelijke kansen op het gebied van onderwijs en opleiding).

Deze lijst acties toont het groeiend aantal initiatieven ten gunste van de gelijke kansen in het kader van de activiteiten van de Commissie, maar ook de noodzaak van een betere coördinatie tussen de betrokken diensten, om een communicatiebeleid op te zetten dat coherent, systematisch, zichtbaar alsmede aangepast aan de diverse doelgroepen is.

Er dient dus met alle betrokken actoren een communicatieplan inzake de gelijke kansen te worden ontworpen en daartoe een compleet overzicht van alle communicatiecampagnes die in de diverse diensten worden gevoerd.

Dit communicatieplan zal tegelijk een globale aanpak van de voorlichting over gelijke kansen en een uitvoering per sector (werkgelegenheid, onderwijs/opleiding, structuurfondsen, samenwerking/ontwikkeling, enz.) voorstellen, geconcretiseerd door een ontwerp-programma voor voorlichting "gelijke kansen".

De dimensie "gelijke behandeling van vrouwen en mannen" moet worden opgenomen in alle communicatie-instrumenten die worden gebruikt ter ondersteuning van het voorlichtingsbeleid van de Commissie (vaststelling van de doelgroepen, keuze van thema's en van de vorm van de publikaties, met inbegrip van illustraties, toepassing van instrumenten voor opinie-onderzoek, enz.).

De "kwaliteit" van de informatie moet worden verhoogd en zal rekening moeten houden met de diversiteit van culturen en doelgroepen. De communicatie over het thema gelijke behandeling moet worden uitgebreid buiten de domeinen werk en sociale zaken, naar alle levenscomponenten en naar de sectoren die van bijzonder groot belang zijn voor vrouwen: o.a. de nieuwe informatietechnologieën, biotechnologieën, consumenten- en milieubescherming. Wat dit laatste gebied betreft worden, gezien de gevoeligheid van vrouwen voor de verbetering van de levenskwaliteit, wijzigingen in het consumptiepatroon en dergelijke, hun meningen gehoord en zij ontvangen reeds via organisaties en NGO's, waarin zij sterk vertegenwoordigd zijn, steun van DG XI.

De gelijke kansen vormen een van de in het kader van het initiatief "Citizens First" (De burgers eerst) te ontwikkelen thema's. Dit initiatief is een van de drie grote prioritaire voorlichtingsacties die de Commissie voor de twee komende jaren heeft goedgekeurd.

Parallel met de organisatie van de "Vrouwendag" op 8 maart moet een evenement "voor het grote publiek" de opinie over dit onderwerp bewustmaken, zoals de organisatie van een "Dag van de Europese vrouwen" over een actueel thema. Daarnaast moeten in de media getoonde manifestaties en bijeenkomsten over onderwerpen die verband houden met communautair beleid, programma's en activiteiten, systematisch de aandacht vestigen op de noodzaak zich tot vrouwen en mannen tegelijk te richten in hun respectieve specifieke eigenschappen.

De interinstitutionele samenwerking inzake de kwestie "gelijke kansen" zou kunnen worden bevorderd door een versterkte samenwerking tussen de voorlichtingsdiensten van de Commissie en het Europees Parlement. Deze samenwerking zou ook kunnen worden uitgebreid tot de andere communautaire instellingen.

7. HET PERSONEELSBELEID VAN DE COMMISSIE

De Commissie voert bij haar personeelsbeleid reeds vele jaren de gelijke kansen in haar vaandel.

Voor de uitvoering van dit beleid heeft men in de eerste plaats gekozen voor de programma's voor positieve acties, waarvan het tweede momenteel in uitvoering is voor de periode 1992-1996. Dit programma beoogt allereerst de presentie van vrouwen te verhogen in de rangen en functies waar zij ondervertegenwoordigd zijn, en daarnaast hun beroepsontwikkeling te bevorderen door ervoor te zorgen dat zij gelijke kansen krijgen bij de loopbaanbevordering en de opleiding. Het Programma voor positieve acties wil ook flankerende maatregelen en sociale infrastructuur garanderen waardoor iedereen, vrouw of man, beroeps- en gezinstaken kan combineren.

Uit hoofde hiervan is het beleid voor gelijke kansen o.g. opgenomen in alle gebieden van het personeelsbeheer: aanwerving, carrières, planning en toewijzing van kapitaal, sociaal beleid, rechten en plichten van de ambtenaren. Bovendien bestaat er in het Directoraat Personeel en Administratie een speciale eenheid "gelijke kansen", met als opdracht, de uitvoering van de plannen inzake gelijke kansen die elk Directoraat-Generaal heeft opgesteld, in het globale kader van het Programma voor positieve acties te coördineren en het gehele personeel bewust te maken van de gelijke kansen.

Ook al zijn de gelijke kansen erkend als prioritaire horizontale doelstelling van het communautair beleid, toch moet de Instelling zorgen voor een grotere deelneming van vrouwen aan alle stadia van de conceptie, de onderhandeling, de besluitvorming van al het beleid dat de diverse Directoraten-generaal uitstippelen. Daarvoor heeft de Commissie in haar aanwervingsbeleid de nadruk gelegd op het belang van het aanstellen van vrouwen, zowel in de basisgraden als met het perspectief op een toekomstige betere bezetting van kaderposten door vrouwen. Wat de basisgraden van categorie A betreft, heeft de jaarlijkse organisatie van vergelijkende examens voor adjunct-administrateur (A8) bijna evenveel vrouwelijke kandidaten aangetrokken als mannelijke; en dat het percentage geslaagden onder de vrouwen de laatste jaren ook verbeterd is, heeft ertoe geleid dat het percentage vrouwen in deze graad op 27% is gekomen.

In deze optiek en in het kader van de positieve acties heeft de Commissie in 1995 richtsnoeren aangenomen betreffende de aanwerving en de benoeming van vrouwen, ter gelegenheid van de toetreding van drie nieuwe Lid-Statens. Wordt deze strategie jaarlijks herhaald, dan zou het evenwicht in de komende jaren die naam werkelijk gaan verdienen.

III. INTERVENTIES VAN DE STRUCTUURFONDSEN EN GELIJKE KANSEN

Het structuurbeleid vormt de voornaamste hefboom voor communautaire steun om onevenwichtige toestanden in de regio's te corrigeren en de uitzichten op werk en integratie te verbeteren. De verschillen op het gebied van de werkgelegenheid tussen economisch geïntegreerde regio's en probleemgebieden liggen in een verhouding van 1 tot 10⁵: regio's met een ontwikkelingsachterstand, zones van industriële herstructurering, stedelijke achterstandsgebieden, plattelandsregio's, en zo meer. Ook de ontwikkeling van de spreiding van personen en activiteiten op het communautaire grondgebied is op middellange termijn verontrustend. De tendens dat de verstedelijking en verstikking van bepaalde delen van dit grondgebied zich doorzet – terwijl regio's in het binnenland of aan de periferie ontvolkt raken – vraagt om corrigerende maatregelen. In dit soort kwetsbare omgevingen is de positie van de vrouw nog sterker bedreigd.

Op grond daarvan is de versterking van de bijdrage van de structuurfondsen (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, Europees Sociaal Fonds en Europees Oriëntatie- en Ontwikkelingsfonds voor de Landbouw) aan de bevordering van de gelijke kansen van grote politieke betekenis. Integratie van de gelijke kansen in het structuurbeleid komt in de eerste plaats tegemoet aan de noodzaak, de discrepanties die tussen vrouwen en mannen bestaan op het gebied van percentages werkenden, opleidingsniveau, toegang tot de arbeidsmarkt en deelneming aan de besluitvorming, te reduceren. Maar zij maakt ook deel uit van de wil om een duurzame ontwikkeling te bevorderen, door het scheppen van banen en welstand te combineren met levenskwaliteit en het in stand houden van cultureel erfgoed en natuurgebieden.

De eerbiediging van het principe "gelijke kansen" werd in 1993 ingevoerd in de richtlijnen betreffende de Structuurfondsen. De Raad nam op 22 juni 1994 een resolutie aan over de bevordering van de gelijke kansen voor vrouwen en mannen via de activiteiten van de Structuurfondsen. Desondanks blijven de interventies van genoemde fondsen betrekkelijk bescheiden en blijft het geboden, de beloofde inspanningen om de partners – in de eerste plaats de nationale en/of regionale overheden – die belast zijn met de opstelling en uitvoering van de programmering te mobiliseren, met meer kracht voort te zetten.

1. DE PROGRAMMERINGSPERIODE 1989–1993

Tijdens de programmeringsperiode 1989–1993 was het ESF het meest direct betrokken bij de bevordering van de gelijke kansen. De in het kader van algemene maatregelen gevoerde acties voor opleiding en hulp bij tewerkstelling ten behoeve van jongeren en langdurige werklozen hebben met name geleid tot een verbetering van de situatie van de vrouw wat de werkgelegenheid betreft. Hierbij valt op te merken dat 5% van de kredieten van het ESF uit hoofde van de Doelstellingen 3 en 4 (380 miljoen ecu) specifiek werden bestemd voor steunverlening aan vrouwen. De andere Fondsen (EFRO, EOGFL) hebben indirect en minder duidelijk zichtbaar bijgedragen tot de bevordering van de gelijke kansen, ten eerste door hun algemene steun voor ontwikkeling en soms ook door de financiering van opleidings-infrastructuren of flankerende sociale voorzieningen.

⁵ De werkloosheidspercentages per regio variëren tussen 3,4% en 34,7%.

Reeds in 1991 bracht de constatering van segregatie van de arbeidsmarkt en sociale marginalisatie waarvan vooral vrouwen de dupe zijn, de Commissie ertoe een specifiek initiatief te lanceren, NOW (New Opportunities for Women), met een budget van 156 miljoen ecu. Met dit instrument kon de beroepsopleiding versterkt worden en, door rechtstreekse steuntoewijzing, de oprichting van ondernemingen worden aangemoedigd. Onder de vele projecten die door NOW (1991-1994) werden gesteund betroffen er circa 300 de oprichting van kleine bedrijven en coöperaties. Sommige projecten maken vrouwen bewust, regelen contacten voor hen en maken ze ontvankelijker voor een opleidingsaanbod. Ter illustratie: de oprichting in een zeer sterk achtergebleven wijk van Porto van een centrum "voor opvang - opleiding - socialisering" dat door het EFRO werd voorzien van moderne huishoudapparatuur die in deze wijk ontbrak, heeft kunnen voorzien in de bestaande behoeften van de plaatselijke samenleving en tegelijk gefunctioneerd als een instrument voor een praktische opleiding, die op haar beurt weer werd gesteund door het ESF.

De voornaamste bijdrage van NOW bestond in het wegnemen van de scheidingen tussen de steunacties, waarbij een grote variëteit van operators werd gemobiliseerd. De innovatieve acties van dit initiatief en zijn transnationaal karakter hebben, via de installatie van netwerken ter verspreiding van de ervaringen, de promotoren de beschikking gegeven over nieuwe programma's, methodologieën, infrastructuren die op grote schaal konden worden gebruikt. Omdat het nieuwe wegen heeft opengesteld voor een rechtvaardiger mee laten wegen van vrouwenbelangen door alle structuurfondsen is NOW voortgezet en versterkt (360 miljoen ecu voor de periode 1994-1999).

Ook werden verscheidene goede praktijken aangetroffen onder de communautaire initiatieven zoals LEADER, INTERREG of modelprojecten die werden gefinancierd in het kader van door de fondsen ondersteunde innoverende acties. Zij vormen concrete illustraties van de schakeling tussen de bevordering van het principe van de gelijke kansen en de globale ontwikkelingsstrategie.

Het communautair initiatief LEADER I (1989–1993) heeft de economische diversifiëring van plattelandsregio's gestimuleerd door steun voor nieuwe activiteiten die door vrouwen werden opgepakt, bij voorbeeld:

– in Griekenland beoogde een actie de modernisering van de produktiestructuur via organisatie van en steun aan de huisindustrie. Een vrouwenvereniging nam de functionering van een aantal expositieruimten en een centrum van ambachtelijke en huisindustrie voor haar rekening. Dit in 1990 gelanceerde project heeft voorgezette opleiding van de vrouwen in de regio mogelijk gemaakt voor het fabriceren van goede plaatselijke produkten en ambachtelijke voorwerpen.

in het Verenigd Koninkrijk hebben bepaalde doelgroepen (20 jonge werklozen, 10 ontslagen bedrijfsleiders en circa 15 vrouwen die thuis een zaak wilden beginnen) een startsteun ontvangen in de vorm van de financiering van haalbaarheidsstudies, marketing- en reclamekosten, cursussen ter verbetering van beroepskwalificaties en vorming in dienstverlening in de directe omgeving ...

In het kader van het meer-fondsenprogramma voor transfrontale samenwerking (communautair initiatief INTERREG I) tussen Frankrijk en Spanje werden rond de 30 vrouwen van gemiddeld 38 jaar oud, afkomstig uit een regio met een – door het verdwijnen van de textielindustrie – zeer hoge werkloosheid, gesteund bij hun beroepsproject (creatie van activiteit of zoeken naar een betaalde baan) door acties voor leerlingen, stages in het buurland en het opzetten van partnerships inzake aanvullende projecten).

De modelprojecten van het EFRO (artikel 10) hebben eveneens acties gesubsidieerd die de begeleidingsstructuren voor vrouwen beoogden te ondersteunen, zodat het voor hen gemakkelijker werd weer in beroep of samenleving te worden opgenomen. De onderzochte problematiek was vooral die van de verbetering van het leefmilieu. In het Verenigd Koninkrijk werd bij voorbeeld in het kader van een actie tot dynamisering van probleemwijken een communautair multifunctioneel centrum gefinancierd dat voorzieningen leverde die essentieel zijn voor die revitalisering. Dit centrum omvat een gezinssector die een complete set diensten verleent, waaronder een origineel crèchesysteem dat het herintreden in een beroep mogelijk maakt voor de aldaar zeer talrijke jonge moeders.

2. DE PROGRAMMERINGSPERIODE 1994–1999

Voor de lopende programmeringsperiode (1994–1999) is de bevordering van gelijke kansen een transversale prioriteit in alle door de Structuurfondsen gesteunde acties, met een duidelijk streven naar een versterking van de effecten van synergie.

De bevordering van de gelijke kansen wordt genoemd in alle programmeringsdocumenten van het ESF, vooral die van Doelstelling 3, als een horizontaal op alle te subsidiëren algemene maatregelen toe te passen prioriteit. In verscheidene Lid-Statens voorzien de programmeringsdocumenten ook een specifieke component van acties ter bevordering van de gelijke kansen (in het kader van Doelstelling 3 of de component menselijk kapitaal van Doelstelling 1) als aanvulling op de gevolgde horizontale aanpak.

De invoering van het begrip "integratietraject", dat resulteert uit de ervaringen van NOW en de versoepeling van de criteria waarop de programma's in aanmerking komen, heeft de opstelling van "pakketten" geïndividualiseerde maatregelen mogelijk gemaakt, met het doel de integratie of herintegratie in de arbeidsmarkt. Zo kunnen op het gebied van opleiding en onderwijs het EFRO voor steun voor uitrustingen en installaties, en het Sociaal Fonds op het gebied van functioneringskosten gecoördineerd en complementair steun verlenen.

Gecombineerde steunverleningen van ESF, EFRO en EOGFL dragen eveneens bij tot de realisering van acties en voorzieningen die een betere combinatie van beroeps- en gezinsleven van vrouwen mogelijk maken (crèches, kinderbewaarplaatsen, na-schoolse activiteiten, aanpassingen van transport in dunbevolkte streken, enz.). Acties die rechtstreeks betrekking hebben op de inrichting van activiteitszones en de creatie of instandhouding van werk kunnen direkt ten goede komen aan vrouwelijke chefs van ondernemingen en meewerkende echtgenotes en tevens aan de werknemers van de gesteunde ondernemingen. In het algemeen betreffen de steunverleningen voor de aanpassing van produktieactiviteiten, plaatselijke ontwikkeling en verbetering van het leefmilieu niet uitsluitend vrouwen, maar kunnen via hun neveneffecten toch een meer direkte impact hebben op de bevordering van de gelijke kansen.

De communautaire initiatieven (zoals ADAPT, URBAN I, LEADER II, INTERREG II) geven eveneens de politieke impuls weer die voor de gelijke kansen werd ingezet.

Zo leidde in een Franse stad, dank zij het initiatief URBAN, discussie over de mogelijke regelingen voor opvang van kleine kinderen tot de oprichting van een centrum dat niet alleen bestemd was voor de opvang van kinderen, maar vooral ook voor steun aan de ouders om hun opvoedersrol in een uiteengevallen milieu volledig te kunnen spelen. In de toekomst zullen Europese financieringen één-oudergezinnen met een zeer gering inkomen in staat stellen banen te vinden door opvangwijzen te creëren die zijn aangepast aan aanbiedingen voor beroepsopleiding (opvang met langere openingstijden, meer en dichter verspreide gezinscreches ...).

Zoals op andere gebieden komt de communautaire meerwaarde tot uiting in de aanleg van verbindingen tussen de diverse projectdragers. De netwerken waarmee initiatieven als NOW of LEADER⁶ zijn uitgerust, vormen inderdaad het middel bij uitstek om praktijken uit te wisselen en ervaringen en methodologieën door te geven.

Via de steun die aan deze diverse acties wordt verleend en de versterking van de communautaire initiatieven maken de Fondsen het mogelijk, goede praktijken te identificeren en te verspreiden – en zo nemen zij deel aan de dynamiek van coöperatie en integratie van het nieuwe programma "Gelijke kansen" (1996–2000).

⁶ LEADER II (94/C 180/12): "Het huidige netwerk moet ook zijn activiteiten verruimen, met name door de instelling van een methodologisch instrument, de Europese Waarnemingspost voor innovatie en plattelandsontwikkeling, met de taak, de op het platteland toegepaste innovaties te identificeren, karakteriseren, valideren en de overdracht van deze innovaties te vergemakkelijken".

3. PERSPECTIEVEN

In de voorstellen die een versterkte handhaving van de gelijke kansen nastreven is het doel allereerst, optimaal te profiteren van de lopende programmering. Een eerste vereiste hiervoor is dat de comité's van toezicht sterk worden gesensibiliseerd, wat gepaard moet gaan met de uitvoering van evaluaties.

Er zal een discussie komen over de indicatoren en de methoden om te meten in hoeverre in de programmering rekening wordt gehouden met het principe van de gelijke kansen. Er moeten basisindicatoren worden vastgesteld voor bepaalde typen maatregelen met een positieve lading op het gebied van de gelijke kansen, om in een tweede etappe te komen tot de definitie van de criteria voor de keuze van projecten ten behoeve van de comité's van toezicht op de programma's. Daartoe zal een horizontale evaluatiestudie een licht kunnen werpen op de wijze waarop die dimensie werkelijk wordt toegepast door de Structuurfondsen.

De opstelling van basisstatistieken op regionaal niveau (in hoeverre is voorzien in sociale infrastructuur, verdeling per sexe van langdurig werklozen, percentage vrouwen onder de beroepsbevolking, vertegenwoordiging van vrouwen per sociaal-economische categorie, enz.) is een andere een onmisbare voorwaarde om de ontwikkelingen te meten.

De Commissie zal, via samenwerking tussen diverse diensten, methodologische oriëntaties ("guidelines") uitwerken ten behoeve van de comité's van toezicht.

Het zoeken naar synergie-effecten in de huidige programmering omvat de groei van de coördinatie van de steun door meerdere fondsen voor de lancering, de financiering en de toepassing van de resultaten van modelprojecten die rechtstreeks verband houden met de bevordering van de gelijke kansen (artikel 10 EFRO, art. 6 ESF, art. 8 EOGFL-O). Wat dit betreft zal bijzondere aandacht worden gewijd aan de begeleiding van vrouwen die hun eigen onderneming willen oprichten, ter navolging van de bewustmakingsacties die reeds worden gevoerd in het kader van de Europese centra voor onderneming en innovatie en van het programma "Euroleader".

De flexibiliteit van de programmering biedt mogelijkheden om de reeds aangenomen meerjarenprogramma's (1994-1999 voor de Doelstellingen 1 en 5b, 1995-1999 voor Doelstelling 6, 1994-1996 voor Doelstelling 2) om te buigen. Deze flexibiliteit moet worden gebruikt om de acties te versterken waarvan de doelmatigheid is erkend en om nieuwe wegen voor steunverlening te onderzoeken. Bij de toewijzing van de reserve voor communautaire initiatieven op 4 oktober 1995 heeft de Commissie in principe besloten een speciaal accent te leggen op het thema Gelijke kansen in URBAN II en de begroting van het initiatief NOW tot 100 miljoen ecu te verhogen.

In het algemeen kunnen de Structuurfondsen effectief bijdragen tot de uitvoering van de prioriteiten die voor de Unie en haar Lid-Staten bestaan in werkloosheidsbestrijding en bevordering van gelijke kansen voor vrouwen en mannen. In dit perspectief, en overeenkomstig de door de Europese Raad overeengekomen richtsnoeren, kunnen zij met name het onderzoek bevorderen inzake een groei die gepaard gaat met meer banen en een optimaal gebruik van het menselijk kapitaal.

Ten einde bepaalde beperkingen die vooral vrouwen belasten te verlichten, kunnen de Structuurfondsen prioritair worden gemobiliseerd voor de ontwikkeling van infrastructuur en diensten voor de opvang van afhankelijke personen of voor investeringen van de ondernemingen die door een nieuwe arbeidsorganisatie het scheppen van banen en de combinatie met het gezinsleven begunstigen.

De Fondsen moeten ook bijdragen tot de economische en sociale integratie van bevolkingsgroepen in de stad en op het platteland die gevaar lopen te worden uitgesloten. De bestrijding van de snelle marginalisatie van vrouwen met een achterstand en/of woonachtig in kwetsbare zones vereist een gerichte inspanning ter herstel van sociale verbindingen: bij voorbeeld door de oprichting van centra die socialisering aanmoedigen (polyvalente hallen voor sport, toneel, afstandsopleidingen, enz. ...) of via financiering van onderwijsmaterialen, ondersteunende diensten voor het scheppen van activiteit.

Deze richtsnoeren sluiten aan op die betreffende nieuwe lokaties voor banen, aanpassing van de organisatie van arbeid en van kwalificaties, alsmede steun voor de territoriale ontwikkeling en voor plaatselijke initiatieven.

Een Europees seminar ter bevordering van de gelijke kansen in de steun van de structuurfondsen zal op 7 en 8 maart 1996 te Brussel worden gehouden, allereerst om de nationale en regionale overheden te mobiliseren die belast zijn met de uitvoering van de programma's en de gedane inspanningen te valoriseren. Daarnaast staan er ook andere manifestaties op het programma, zoals de organisatie van exposities en conferenties over vrouw-gerichte innovatie en plaatselijke ontwikkeling, in het kader van het Europartnerschap van Luléa (Zweden) in juni 1996. Tot slot zullen brochures worden opgesteld om de goede praktijken te illustreren en te stimuleren.

IV. CONCLUSIE

Deze mededeling vormt een etappe in een proces dat moet worden voortgezet om het mainstreamingsprincipe consequenter dan vroeger concreet uitdrukking te geven. De balans van de wijze waarop in het beleid van de Gemeenschap tot nog toe rekening is gehouden met de gelijke kansen voor vrouwen en mannen, leidt in feite tot het naar voren brengen van een geheel van richtsnoeren en voorstellen die men nu tot uitvoering dient te brengen.

Het staat buiten kijf dat er nog veel te doen blijft voordat de bevordering van gelijke kansen voor vrouwen en mannen werkelijk wordt beschouwd als een strategisch doel dat in het gehele beleid van de Gemeenschap geïntegreerd is, en dat daartoe met de dimensie vrouwen/mannen rekening wordt gehouden bij het ontwerp en de uitvoering van dit globale beleid (gender perspective). Vooral valt niet te betwijfelen dat de geleidelijke uitvoering van deze richtsnoeren een aanzienlijke versterking van de samenwerking in de diensten van de Commissie en van het partnerschap met de Lid-Staten en de diverse betrokken actoren en organisaties vergt.

De opstelling van deze mededeling, op initiatief van de Groep van Commissarissen "Gelijke kansen", bewijst op zichzelf reeds dat er binnen de Commissie iets in gang gezet is. Die mobilisatie vertolkt een politiek engagement en een wil om een stevige impuls te geven aan de communautaire actie en zo de inspanningen te ondersteunen die op alle niveaus worden gedaan ter bevordering van de gelijke kansen voor vrouwen en mannen.

Reeds in de komende maanden wordt via diverse acties en initiatieven de aangegeven samenwerkingsdynamiek in daden omgezet. Het jaar 1996 zal de tenuitvoerlegging van de initiatieven uit hoofde van de Conferentie van Peking zien. Dit wordt ook het jaar van de instelling van het nieuwe Programma inzake gelijke kansen dat recentelijk door de Raad werd goedgekeurd en waarvan de officiële lancering in de herfst van 1996 aanleiding zal zijn voor een grote conferentie. Daarnaast wordt waarschijnlijk de mobilisering van de Structuurfondsen bekrachtigd en op het Europees seminar van 7 en 8 maart 1996 kan daarover worden gediscussieerd met de Lid-Staten en de andere betrokken actoren. De samenwerking met de sociale partners zal worden voortgezet; er zij wat dit betreft aan herinnerd dat deze zojuist een eerste collectief akkoord in het kader van het sociaal protocol hebben gesloten over de combinatie van gezins- en beroepsleven.

Het jaar 1996 moet tot aanzienlijke vorderingen leiden bij de toepassing van het mainstreamingsprincipe in het globale beleid van de Gemeenschap, en in het bijzonder in elk van de in het tweede deel van deze mededeling aangestipte punten. Het is daartoe geboden de voorschriften te scheppen waarmee de gevoerde actie continu kan worden gevolgd en geëvalueerd. De interdepartementale groep "Gelijke kansen" zal hiertoe bijdragen, waarbij zij zo nodig steun zal zoeken bij externe deskundigen. Het is inderdaad van belang, de analyse van het beleid inzake de gelijke kansen uit te diepen en, derhalve, ten einde de effecten daarvan te leiden, op te sporen en te meten, de passende indicatoren en onderzoeksprocedures vast te stellen. Door deze systematische evaluatie kunnen de realiteit en effectiviteit worden vastgesteld van het mee laten wegen van de gelijke kansen voor vrouwen en mannen in de voorgenomen acties en, daaraan voorbij, in het totaalbeleid van de Gemeenschap. Deze evaluatie zal een van de hoofdstukken vormen van het Verslag over de gelijke kansen dat de Commissie voortaan elk jaar denkt uit te brengen en dat dus zowel het beleid en de maatregelen zal omvatten die in de Lid-Staten worden toegepast als de communautaire actie.

ISSN 0254-1513

COM(96) 67 def.

DOCUMENTEN

NL

04

Catalogusnummer : CB-CO-96-083-NL-C

ISBN 92-78-00902-4

Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen

L-2985 Luxemburg